

ФІНАНСОВА СТАБІЛІЗАЦІЯ ЛІЗИНГОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК ОСНОВА ЇЇ АНТИКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ

В статті розглянуті напрямки антикризового розвитку лізингової компанії на основі забезпечення її фінансової стабілізації. Проведено моделювання реструктуризації лізингового портфелю компанії ВАТ «Укртранслізінг». Обґрунтована доцільність використання операційного лізингу для підвищення фінансової стійкості цієї компанії.

Article is devoted to the consideration of anticrisis development on the basis of financial stability provision. Performed are leasing portfolio restructurisation modeling of JSC «Ukrtransleasing». Justified are advisability of operative leasing usage for this company's financial stability increasing.

Постановка проблеми. Виконуючи роль посередника на ринку фінансових послуг, лізингові компанії мають забезпечити безперервний кругообіг коштів для фінансування лізингових проєктів при одночасній розробці стратегії фінансування діяльності в цілому. Але для лізингових компаній України характерним є відсутність системного підходу до забезпечення їх фінансової стійкості, особливо це стосується компаній, що створені за державні кошти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти фінансової та антикризової діяльності підприємств висвітлювали в своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені: І.Т. Балабанов, О.І. Белей, І.А. Бланк, В.В. Вітлинський, Н.М. Внукова, А. П. Градов, А. Г Грязнова, та інші.

Не вирішена раніше частина загальної проблеми. Аналіз робіт вказаних авторів дає змогу констатувати, що на даний момент у вітчизняній економічній теорії та практиці немає єдиного підходу щодо методів та інструментів скорочення негативних наслідків прояву фінансової кризи у діяльності лізингових компаній.

Постановка цілей. Метою статті є обґрунтування інструментарію антикризового розвитку лізингової компанії у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. За своєю суттю фінансова стабілізація лізингової компанії зумовлює використання сукупності фінансових механізмів забезпечення поточної платоспроможності компанії, зниження рівня її залежності від позикового капіталу та забезпечення її стійкого економічного зростання. Виходячи з відмітних характеристик своєї основної діяльності лізингова компанія має такі особливості в структурі активів та капіталу: в

активах переважають необоротні активи, капітал в межах до 80% сформований за рахунок позикових джерел.

З урахуванням структури активів, капіталу та особливостей лізингових операцій, функціонування лізингової компанії пов'язано з низькою фінансових ризиків, які формують склад зовнішніх факторів безпосереднього впливу та внутрішніх факторів розвитку фінансової кризи в діяльності лізингової компанії.

Серед основних зовнішніх факторів безпосереднього впливу виокремлюються:

- вплив загальної фінансової кризи на діяльність банків-кредиторів лізингових операцій (підвищення відсотків за надання кредиту, тощо);
- зниження платоспроможності лізингоотримувачів;
- зниження фінансової стійкості страховиків об'єктів лізингу.

Специфічні внутрішні фактори, зумовлені фінансовими ризиками включають в себе: зростання дебіторської заборгованості компанії; незбалансований портфель лізингових угод (недостатня диверсифікованість, тощо); нехтування ефектами операційного та фінансового важелів; зростання частки короткострокових джерел залучення капіталу; невідповідність валюти рефінансування і валюти лізингової заборгованості.

Якщо на причини виникнення зовнішніх факторів лізингова компанія не має безпосереднього впливу, то прогидіяти, а навіть і запобігати розвитку кризових процесів, зумовлених наслідками дії внутрішніх специфічних факторів, лізингова компанія повинна.

Тому антикризовий розвиток лізингової компанії має спиратись на відповідне управління фінансовою стабілізацією. Етапи здійснення фінансової стабілізації лізингової компанії в кризових умовах господарювання мають йти у такій послідовності:

- 1) забезпечення поточної платоспроможності компанії (для виконання її поточних зобов'язань);
- 2) забезпечення фінансової рівноваги лізингової компанії (отримання та капіталізація прибутку, збереження цінності компанії);
- 3) забезпечення фінансової стійкості в довгостроковій перспективі (забезпечення стабільного зростання цінності компанії та зниження вартості залученого капіталу).

Під фінансовою рівновагою компанії розуміється характеристика стану її фінансової діяльності, при якій потреба в прирості основної частини активів балансується з можливістю їх формування за рахунок власного капіталу. Відповідно, фінансова стійкість компанії визначається як платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та позиковими коштами.

Аналіз галузевих особливостей лізингового бізнесу дав змогу визначити наступні напрями антикризового розвитку лізингової компанії, які спираються на фінансову стабілізацію її діяльності:

- забезпечення ліквідності лізингового портфелю;
- формування стратегії «відсікання зайвого»;
- підвищення “жорсткості” контролю грошових потоків компанії;
- диверсифікація джерел фінансування компанії;
- реструктуризація лізингового портфелю;
- заморожування інвестиційних проектів з неефективними джерелами фінансування;
- скорочення непродуктивних складових організаційної структури компанії.

Використання стратегії “відсікання зайвого” (“стискання”) забезпечує збереження поточної платоспроможності та недопущення міграції капіталу власників в результаті швидких темпів “знищення” цінності компанії.

Під лізинговим портфелем розуміється поточна сума зобов’язань лізингової компанії на кінець року відповідно до графіків лізингових платежів по незавершеним на протязі року лізинговим угодам, незалежно від фактичної оплати. Забезпечення ліквідності лізингового портфеля здійснюється за потребою шляхом переведення окремих складових дебіторської заборгованості в більш ліквідну форму. В свою чергу реструктуризація лізингового портфеля має здійснюватись за критеріями ліквідності, рентабельності та урахування ризику.

Для зменшення фінансових ризиків здійснюється замороження інвестиційних проектів лізингової компанії. Це не використовується для проектів, що забезпечують формування конкурентних переваг компанії в найближчій перспективі та мають ефективні для кризових умов джерела фінансування.

Реалізація запропонованих напрямків фінансової стабілізації була апробована на даних лізингової компанії ВАТ «Укртранслізинг», яка є власником літаків виробництва ХДАВП моделі Ан-140, що на умовах фінансового лізингу експлуатуються відчизняними авіакомпаніями ВАТ «Одеські авіалінії», ВАТ «Мотор-Січ», ТОВ «Аероміст-Харків» та ТОВ «Південні авіалінії». Прояв світової фінансової кризи виразився у погіршенні фінансових показників діяльності зазначених перевізників (адже вони головним чином функціонують на внутрішньому ринку країни, платоспроможність якого останнім часом погіршується). Довготривала неспроможність зазначених авіакомпаній у повному обсязі здійснювати лізингові платежі негативно визначається на фінансовому становищі лізингової компанії «Укртранслізинг».

Аналіз факторів зниження фінансової стійкості цієї лізингової компанії показав, що основними з них є суттєве зростання рівня довгострокової дебіторської заборгованості та відтік власних коштів на довгострокові фінансові інвестиції. Останні ВАТ «Укртранслізінг» направляє на фінансування будівництва літаків вітчизняного виробництва та оновлення рухомого складу «Укрзалізниці» відповідно до державної програми. Тому головним напрямком антикризового розвитку для ВАТ «Укртранслізінг» вважаємо здійснення реструктуризації лізингового портфелю компанії.

На основі аналізу облікових даних по фінансовому лізингу одного з 4 літаків компанії «Укртранслізінг» (б/н Ан-14004) були проведені розрахунки щодо варіантів реструктуризації лізингового портфелю, з урахуванням податкових зобов'язань / кредиту по ПДВ, величини податку на прибуток за наявності податкового амортизаційного щита у лізингової компанії при використанні фінансового та оперативного видів лізингу.

Перший варіант реструктуризації договору фінансового лізингу передбачає зміну його умов в частині сплати лізингових платежів та продовження терміну дії договору на 5 років. Відповідно до здійснених розрахунків, завдяки такому виду реструктуризації, лізингова компанія «Укртранслізінг» отримує суму лізингової премії у розмірі 4634961 грн. за весь термін фінансового лізингу. Величина ПДВ, що має сплачувати лізингова компанія при цьому складе 970411 грн. І якщо не враховувати постійні витрати лізингової компанії, величина податку на прибуток від реалізації цього договору відповідно запропонованих умов складе 970411 грн.

Другий варіант реструктуризації лізингового портфелю компанії передбачає припинення дії договору фінансового лізингу, повернення літака б/н Ан-14004 на баланс лізингової компанії та передачу його авіакомпанії (тій же самій або іншій) на умовах оперативного лізингу. В основу розрахунків величини платежу по оперативному лізингу був внесений термін назначеного ресурсу планеру і відпрацьований ресурс на початок 2010 року. Крім того, враховувалася можливість вітчизняної авіакомпанії здійснювати лізингові платежі з доходів від експлуатації літака. Компенсація вартості літака була розрахована на підставі несплаченої вартості літака за станом на 31.12.09р., яка складала 32456673 грн. Припинення договору фінансового лізингу літака та повернення його на баланс «Укртранслізінг» спричиняє повернення лізинговій компанії податкового кредиту по ПДВ. За термін оперативного лізингу 14 років різниця податкового кредиту та зобов'язань по ПДВ складе 1937881 грн. Більш того, при оперативному лізингу літак знаходиться на балансі лізингодавця і його амортизація здійснюється ВАТ «Укртранслізінг». Сума податкового амортизаційного щита ВАТ «Укртранслізінг» за перші 9 років дії договору оперативного лізингу складе 2741993грн.

Оцінка запропонованих варіантів реструктуризації лізингового портфелю компанії ВАТ «Укртранслізинг» за рахунок порівняння величини чистих грошових потоків, показала, як свідчить рисунок 1, що перевага буде у проекту оперативного лізингу (його теперішня вартість майже у 5 разів більша за проект фінансового лізингу) літака.

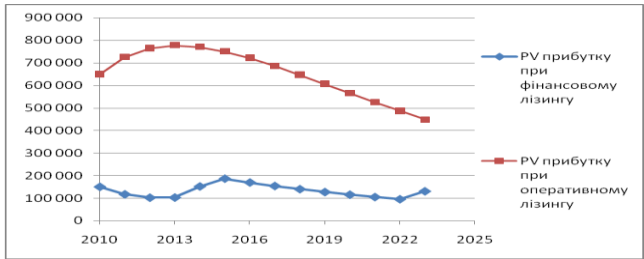

Рис.1 Порівняння теперішньої вартості грошових потоків по реструктуризації договору фінансового лізингу літака б/н Ан-14004

Лізингова компанія ВАТ «Укртранслізинг» має ще 3 таких чинних угоди фінансового лізингу літаків типу Ан-140 з майже аналогічною балансовою вартістю на 31.01.2009. При реструктуризації лізингового портфелю авіаційного напрямку за рахунок використання оперативного виду лізингу, довгострокова дебіторська заборгованість лізингової компанії «Укртранслізинг» зменшиться на 129 826 692 грн. і складе 1674390 тис. грн., що на 7,5% менше від початкового рівня. Крім того, до ВАТ «Укртранслізинг» повернеться податковий кредит по ПДВ у загальній сумі 25965338 грн., що майже у два рази перевищує річні зобов'язання по ПДВ компанії у 2009 році. Лізингова компанія також зможе скористатися податковим амортизаційним щитом на протязі майбутніх 9 років, величина якого еквівалентна 10967972 грн. чистого прибутку.

Але ж відомо, що у 2009 році, як і в попередніх, компанія сконцентрувала основні ресурси на придбанні нового рухомого залізничного парку на умовах фінансового лізингу та подальшому переданні його у фінансовий сублізинг залізницям України. Реалізація відповідних заходів базується на оголошеній Державною адміністрацією залізничного транспорту України «Укрзалізниця» Програмі оновлення залізничного рухомого складу України на 2006-2009 роки. Відомо, що протягом 2009 року компанія не уклала нових договорів лізингу, а здійснювала супроводження вже укладених в 2008 році 124 договорів сублізингу з залізницями України та відповідно 124 договори лізингу з ПП "ВТБ Лізинг Україна" [2], а також 6

договорів лізингу автотранспорту, 2 - х договорів фінансового лізингу с/г техніки, 4-х договорів фінансового лізингу літаків.

Аналіз договорів лізингу рухомого складу показав нераціональність схем лізингу, що використовуються ВАТ «Укртранслізинг». Наявність посередника – лізингової компанії "ВТБ Лізинг Україна", що є дочірнім підприємством ВАТ «ВТБ-Лізинг» у схемі забезпечення підприємств «Укрзалізниці» рухомим складом на умовах фінансового сублізингу, негативно впливає на структуру балансу ВАТ «Укртранслізинг» та шкодить її фінансовій стійкості.

Так, оскільки ВАТ «Укртранслізинг» отримає активи від цього посередника на умовах фінансового лізингу відбувається перенавантаження рахунку 470 «Інші довгострокові зобов'язання» пасиву балансу. Останнє відбивається у набутті показника фінансування (співвідношення позикових та власних коштів) значень більше одиниці. А подальше використання фінансового сублізингу віддзеркалюється у набутті власним оборотним капіталом підприємства від'ємного значення, що також безпосередньо віддзеркалюється у значному зниженні показників фінансової стійкості лізингової компанії.

На нашу думку доцільним напрямком антикризового розвитку ВАТ «Укртранслізинг» при продовженні реалізації державної програми оновлення основних фондів вітчизняних транспортних підприємств на умовах лізингу є припинення договорів фінансового лізингу з компанією "ВТБ Лізинг Україна", придбання основних засобів та надання їх у користування підприємствам «Укрзалізниці» на умовах оперативного лізингу. Це, крім набуття лізинговою компанією «Укртранслізинг» фінансової стабілізації, зменшить фінансове навантаження на підприємства «Укрзалізниці», оскільки буде суттєво зменшений лізинговий платіж (на 17%) [2].

Проведемо розрахунки щодо прогнозного рівня фінансової стійкості, що буде забезпечений завдяки здійсненню реструктуризації лізингового портфелю ВАТ «Укртранслізинг», який на 2009 рік складав 141975 тис. грн., а загальна вартість активів, що надаються у фінансовий лізинг сягає 1834983 тис. грн. Для цього проведемо розрахунки показника Бівера, на підставі якого, відповідно до Методичних рекомендацій міністерства економіки [3,4] можна зробити висновки щодо задовільності структури балансу лізингової компанії.

На рисунку 2 показана динаміка показників Бівера та фінансування за період дослідження 2007-2009 та розрахункових значень у 2010 році, які забезпечуються впровадженням антикризових заходів. Отримане значення показника Бівера свідчить про фактично задовільну структуру балансу ВАТ «Укртранслізинг» на 2010 рік. Важливо, що реалізація запропонованих антикризових заходів суттєво знизить і залежність компанії від

довгострокових зобов'язань, що віддзеркалиться і на зниженні значення показника фінансування у прогнозованому 2010 році.

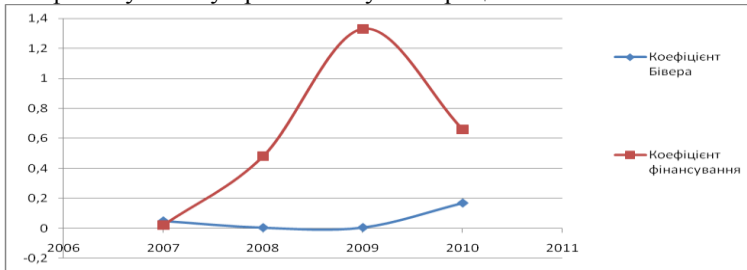

Рис.2. Динаміка показника Бівера та коефіцієнта фінансування

Висновки : Таким чином, враховуючи галузеві особливості лізингового бізнесу зрозуміло, що антикризовий розвиток лізингової компанії обумовлюється можливістю фінансової стабілізації її діяльності. Остання має виходити з оптимізації структури капіталу лізингової компанії, оптимізації її лізингового портфелю, мінімізації платежів за користування позичковим капіталом та бути націленим на максимізацію фінансового результату від діяльності. Представлений інструментарій реструктуризації лізингового портфелю компанії показав доцільність застосування оперативного виду лізингу для забезпечення фінансової стійкості вітчизняної компанії ВАТ «Укртранслізинг».

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Формирование стратегии предприятия как ключевой элемент реструктуризации предприятия / Материалы Варшавской консалтинговой группы [Текст] // Матеріали семінару Центру приватизації, бізнесу і фінансів.- Варшава, 2005.- 254 с.
2. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/53806;jsessionid=A48C3333D95A42FE2A2FC4731C3C04AB>
- 3.Методические рекомендации по выявлению признаков неплатежеспособности предприятия и признаков действий по сокрытию банкротства, фиктивного банкротства или доведения до банкротства от 17.01.2001г. №10 [Текст] // Налоги и бухгалтерский учет. – 2001.– №14 (363). – С.5–11.
- 4.Методика проведення поглибленого аналізу фінансово–господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій: Затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій №37 від 21.03.97р. // [Електронний ресурс].- Режим доступу: www.rada.kiev.ua.